

AKTIVITY K PROBLEMATICE OHROŽENÝCH MECHOROSTŮ V EVROPE

V září r. 1990 se ve Švédsku (Uppsala) konalo symposium "Endangered Bryophytes in Europe - Causes and Conservation" (cf. Bryonora 5, 11-12). Reálným výstupem z této konference, o kterém ale bohužel zpráva v Bryonora neinformovala, bylo ustanovení dvou pracovních skupin (výborů), které převzaly k řešení řadu úkolů, diskutovaných na konferenci.

IAB (International Association of Bryologists) ustavila "The IAB Standing Committee for Endangered Bryophytes" (ICEB) a tento výbor byl vzápětí přijat IUCN (International Union for Conservation of Nature) jako "Bryophyte Specialist Group". Předsedou se stal T.Hallingbäck (Švédsko), místopředsedou R.Andrus (USA) a členové výboru byli vybráni tak, aby reprezentovali jednotlivé kontinenty. Tento výbor, řešící otázky celosvětové úrovně, zahájil činnost rozsáhlou dotazníkovou akcí, jejíž výsledky ukazují (i když s určitým stupněm subjektivity) stav problematiky ohrožení mechorostů v těch zemích světa, z nichž byly získány informace. O činnosti tohoto výboru a o zajímavých výsledcích dotazníkové akce přineseme informace v některém z příštích čísel Bryonory.

Z hlediska Evropy je však důležitější ustavení "The European Committee for the Conservation of Bryophytes" (ECCB). Tento výbor byl konstituován jako podřízená složka ICEB (je pravděpodobné, že obdobné skupiny budou vytvořeny i v rámci dalších kontinentů), avšak ve své činnosti je nezávislý. Tato pracovní skupina dostala do vinku problematiku ohrožení a ochranu mechorostů v Evropě na nejšířší bázi. Ve své činnosti spolupracuje a navazuje na výsledky pracovní skupiny pro mapování mechorostů Evropy (WGMBE, Working Group for Mapping Bryophytes in Europe). Výbor ECCB byl pro první období činnosti zvolen v následujícím složení: E.Urni (Švýcarsko) - předseda, R.Schumacker (Belgie) - místopředseda, N.Hodgetts (Velká Británie) - jednatel, T.Hallingbäck (Švédsko), C.Sérgio (Portugalsko) a J.Váňa (Československo) - členové. Celá pracovní skupina má být složena z reprezentantů jednotlivých zemí (1-2), výbor je sestaven tak, aby pokud možno pokrýval řešenou problematiku tematicky, geograficky apod. Pro nejbližší období si výbor vytkl asi následující úkoly:

- a) sestavit červený seznam ohrožených druhů mechorostů Evropy
- b) sestavit seznam evropských bryologů zabývajících se problematikou ohrožení mechorostů
- c) iniciovat výzkum týkající se statusu a ekologie ohrožených druhů, jejichž populace vykazují rapidní úbytek
- d) iniciovat terénní výzkum v opomíjených částech Evropy
- e) organizovat setkání a symposia o ohrožených mechorostech pod patronací ECCB a IAB
- f) redigovat novou rubriku v časopise "The Bryological Times" věnovanou této problematice.

Výbor ECCB se schází na pracovní setkání (obvykle dvoudenní) dvakrát ročně; dosud se sešel třikrát (Uppsala - 25.9.1990, Curych - 23.-24.2.1991 a Mont Rigi - 16.-17.11.1991). Problematika, řešená na těchto setkáních a připravovaná cílou korespondencí v mezidobích je velmi široká. Prvým náležitým úkolem, který bylo nutno řešit doslova "v hodině dvanácté", bylo sestavení podkladového materiálu a výběr druhů mechorostů pro zařazení do seznamu chráněných druhů, který je přiložen jako appendix 1 k tzv. "Bernské konvenci". Aktualnost tohoto úkolu byla vyvolána skutečností, že již v době konání symposia v Uppsale byl k dispozici podkladový materiál, vypracovaný nepřilíh kvalifikovaným "expertem", zahrnující 17 druhů, většinou ojediněle se vyskytujících v nejzápadnější části Evropy (jedinou výjimkou byly druhy Geocalyx gra-

veolens a *Helodium blandowii*). Skutečně se podařilo - prakticky v období jednoho měsíce - vytvořit zcela nový podkladový materiál pro 26 druhů (9 játrovek, 16 mechů a jeden zástupce skupiny hle-víků). Materiál byl předložen zasedání "Bernské konvence" v Cambridge, kde byl spolu s obdobnými podklady pro houby a lišejníky přijat. Na zasedání Standing Committee (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats při Council of Europe, Strasbourg 8.-11.1991) prošel pouze návrh bryologů, zatímco návrh mykologický a lichenologický byl odsunut na další zasedání. Prakticky to znamená, že země, které přistoupily k "Bernské konvenci", musí automaticky považovat ty druhy z uvedených 26, které se vyskytují na jejich území, za chráněné. Pro informaci z Československa je to 9 druhů (*Mannia triandra*, *Scapania massalongoi*, *Buxbaumia viridis*, *Dicranum viride*, *Drepanocladus vernicosus*, *Orthotrichum rogeri*, *Pyramidula tetragona* a konečně *Notothylias orbicularis* a *Meesia longiseta* - poslední dva dnes pravděpodobně vyhynulé); Československo však prozatím k "Bernské konvenci" nepřistoupilo.

Před řešením dalších úkolů bylo třeba shrnout, co je dosud známo v evropských zemích o problematice ohrožených druhů mechorostů (opět pro informaci: Československo patří k těm několika zemím Evropy, které dosud nemají celostátní červený seznam ohrožených mechorostů, i když existuje hrubý podkladový materiál), bylo třeba upravit kritéria stupňů ohrožení (kritéria IUCN odpovídají spíše populacím cévnatých rostlin či živočichů) aj. V současné době je prakticky hotov seznam evropských bryologů, zabyvající se problematikou ohrožení mechorostů, byl připraven návrh červeného seznamu játrovek Evropy a podkladový materiál k červenému seznamu ohrožených mechů Evropy (oba seznamy, samozřejmě v první verzi, která bude dána k diskusi co nejširšímu okruhu bryologů, budou dpracovány na schůzce na jaře 1992). V časopise "The Bryological Times" byl otevřen sloupec "Bryophyte Conservation", který redigují T.Hallingbäck a E.Ürmi, na rok 1994 je plánována konference, která se má uskutečnit v Curychu.

Jiří Vaňa

PŮVOD A VYUŽITÍ SLOVA MECH

Slovo mech zní překrásně česky, nicméně o jeho českém původu lze pochybovat. Pomineme-li řecký výraz bryon, kterým Plinius (24-79 n.l.) a staří Řekové označovali všechny houby, řasy, lišejníky a mechy, je nejznámější latinské označení muscus. Prázakladem latinského muscus bude pravděpodobně indoevropský kořen odkazující na vodu, močál aj. V obměnách ho můžeme vystopovat např. u zeměpisných jmen řek, a to jak *mos- (např. Maas, příbuzné je rovněž jméno Mosel), tak i *mor-/ *mar- (odtud germanský základ *Maros - viz. např. Morava a Marica) nebo *moin/*mein (viz např. Main a Minsk). Odtud se pak odvozují i slovanské zaklady *mosky (Moskva - cf. rovněž slovensky mozga = louže) či *mez-ěti = vlhnout, tlít, ubývat (např. Mže, Mišen).

Když si povšimneme, jak mechy nazývají národy nám blíže i vzdálenější, vidíme až napadnou podobnost. Ta je pochopitelně nejvýraznější ve slovanských jazycích: např. ve slovenštině slyšíme podobný výraz mach (plural machi), polštině a ruštině moch (mchi), bulharštině mch (s hrdelním zvukem mezi hláskami - píše se tam tvrdý znak, plural mchove) nebo v srbochorvatštině mah (mahovi). Avšak i v ostatních jazycích je značná podobnost: maďarsky moha (mohák), německy Moos (Moose), anglicky stejně jako švédsky moss (mosses), holandsky a dánsky mos. Rumuni piší